

## V svoj dom - čez šrango v Gorenji vasi

Do svojega doma mladoporočencem ni enostavno priti. Prijetna ovira do njega je tudi – šranga. Prijetna zato, ker se na njej veliko zanimivega spregovori.

Prijetna tudi zato, ker ne pomeni samo še enega stroška. Že dolga leta je uveljavljeno enotno šrangarsko pravilo, da plačilo za varovanje neveste šrangarji pretopijo v otroško posteljico in jo kot darilo prinesejo na ohcet.

Tako pravilo smo pred dobrimi dvajsetimi leti uvedli tudi v Gorenji vasi. Na to se spomnim prenekatero soboto dopoldan, ko na Kapucinskem trgu v Škofji Loki srečujem skupine šrangarjev, ki kupujejo otroške posteljice za pare, ki se takrat poročajo na Mestnem trgu. Časa za postanek na Kapucinskem trgu mi nikoli ni škoda. Vse je tako prvinsko.

### *Zibka in narodne noše*

Na začetku stoletja in prej otroci niso takoj pristali v postelji ali njej podobni viseči zibki. Pristali so v gugajoči zibki. Ta je bila sestavni del bale. Šrangarjem, takrat še v narodnih nošah, zato ni bilo treba misliti na to. Bilo je že urejeno.

### *Resnost praznjih oblek*

Modernizacija in kriza sta opredeljevali čas pred drugo svetovno vojno in po njej. Zibke so začele izginjati. Bale so se skrčile. Strošek za šrango je postal omembe vreden. Šrangarji so se namesto v narodne noše začeli odevati v navadne praznje obleke.

Ko se spomnim fotografije šranganja mojim staršem iz petdesetih let, si mislim: resna so bila ta leta. Leta modernizacije in krize. Sicer razpoloženi, a resni šrangarji v praznjih oblekah. Napeli so vrv čez cesto pred nekdanjo Mlakarjevo hišo v Gorenji vasi. Za liter bo dal! In je dal.

### *Neresnost praznjih oblek*

V šestdesetih in sedemdesetih letih se je standard izboljšal. Strošek za šrango na poti v novi dom ni več pomenil ne vem kaj. Po diktatu šrangarjev je postal celo prestižen. Kdo da več!? Izkupiček na šrangah je bil kar naenkrat dovoljšen in prevelik.

Vsi vemo, da je mogoče pijače več popiti kot je prenesti. Prej resnim šrangarjem so se usta začela raztegovati proti ušesom. V praznjih oblekah so okajeni začeli delovati neresno. Gledalci šrang so začenjali momljati o čudnih tradicijah.

## Posteljica in delovne obleke

Osemdeseta leta so prinesla skrb za izginjajočo tradicijo. Ta se je začela vračati v obliki poenostavitvev. Šrangarji so poduhovili svoje počette z delovnimi oblekami. Predpasnik, klobuk in škornji. Namesto vrvi je cesto spet zaprl voz, lahko tudi nakladalka. Ženin je moral kaj pokositi, razcepiti, koso poklepati.

Na videz trdo pogajanje o odškodnini se je končevalo pri bolj ali manj določeni vsoti. Ta ni več samo stekla po grlu. Večji del se je obrnil v nadomestilo zibke iz bale - v otroško posteljico. Nakupi tega artikla ob sobotah dopoldan so bili prav prijetni

in glasni. Na koncu kupljene posteljice so si bile vseeno zelo podobne.

Iz tako velike vasi, kot je Gorenja vas, smo na ohceti znosili nešteto posteljic. Nakupnih navad pri tem seveda nismo spreminjali. Mogoče so nakupne navade šrangarjev celo povzročile obstojnost videza teh posteljic skozi leta.

Popolnočni prihodi šrangarjev na ohceti z darilom - posteljico so bili pravo doživetje. Tudi za že rahlo utrujene prave povablence. Prijetno nadaljevanje ohceti je povzročilo, da je tudi kdo od šrangarjev našel pot v svoj dom - čez to isto srango. Tako potem izprežeš.

### Pismo ženinu

Vsakemu ženinu smo na šrangi izročili lepo oblikovano pismo. Tega ni bilo samo v primeru organizacijskih težav v zadnjih dneh pred šrango.

Vsebina teh pisem je imela železno ogrodje, ki se je od primera do primera



Šrangarji se še dogovarjajo, kako pričakati vozila z ženinom in nevesto. Pomladi 1991.



Šranga na vzhodnem robu Gorenje vasi pod Grucem. Šrangarji berejo pismo ženinu. Poletje 1976.

samo dopolnjevalo. Spomin gorenjevaških šrangarskih veteranov iz šestdesetih let je v zvezi s pridobitvijo tega ogrodka vsebine segal tja nekam proti Žabnici.

Oglejmo si ogrodge vsebine pisma ženinu, ki smo ga v Gorenji vasi uporabljali skozi vsa sedemdeseta leta in na začetku osemdesetih:

### *"Dragi ženin!*

*Spodobi se in pravično je, da se ohrani ta stara navada, da mora ob odhodu domačega dekleta iz vasi njen ženin dati odškodnino. Ta odškodnina je seveda malenkostna glede na vrednost neveste, ki se je sploh ne da oceniti. Dobil si lepo in pridno dekle, da boljše sploh ne bi mogel.*

*Mi, gorenjski fantje, smo najna ahtal, kolikor se je dalo. Le tebi, dragi ženin, nismo nasprotovali, ker smo vedeli, da si fejest fant. Nasprotno, še veselili smo se vayne sreče, ki bo danes doživela višek. Pojali smo barabe, ki bi tej sreči lahko škodovale.*

*Ko smo zvedeli, da je prišel čas in jo boš odpeljal pred oltar, smo si rekli: "Majhno odškodnino, ki ne bo prehuda, nam pa le mora dati." Zavedamo se, da so slabi časi, saj veš, stabilizacija, podražitve, in vse to smo upoštevali pri tem skromnem računu.*

*Vse stroške smo si skrbno pisali in jih imamo potrjene od dobaviteljev:*

- |  |           |
|--|-----------|
| 1. tamplanje zmucanih podplatov  | ..... din |
| št. fantov x št. tamplanj  |           |
| potrdilo: Repučen iz Dobravašč   |           |
| 2. smrdljivec  | ..... din |
| potrdilo: Železnina Merkur oz. Par Boštín  |           |
| 3. sposojena žaga za žaganje klinov in popravilo lestev, ki so jih barabe vzele kar pri sosedu | ..... din |
| potrdilo: Lužarsk Tone   |           |
| 4. vahtanje  | ..... din |
| št. fantov x št. vahtanj x št. ur x cena ure   |           |
| škoda na naših lestvah pri tem na srečo povrnjena z zaplembo njihove lestve barabam            |           |
| Skupaj   | ..... din |

*Kot vidiš, je končni znesek točen in zato kompliciran. Da ne boš štel drobiža, ti ga takoj zmanjšamo na okroglo* .....

*Pismo sestavili gorenjski fantje,* ..... (datum)"

Datum na mojem arhivskem dokumentu, če se mu lahko tako reče, je 26. X. 1974. Ker je dokument že v posplošeni obliki, ni podatka, komu je bil ravno takrat namenjen. Zame je to na žalost samo datum ene od številnih šrang in se tega tudi ne spominjam. Če bosta med bralci slučajno tudi tista dva, za katera ta datum ni samo eden od mnogih, naj se oglasita. Tokrat ne bo treba njima dati za pijačo.

Lahko ste opazili, da je v besedilo pisma vrinjene zelo malo poljanščine in domačih popačenk. Po slabih izkušnjah s poljanščino v kratrni nadaljevanki Cvetje v jeseni, se nismo hoteli mučiti. Raje smo se držali pravila: "Piši (v glavnem) knjižno slovensko, govori poljansko."

Sledila so pogajanja, z obeh ali pa vsaj z naše strani v poljanščini. Ženinovi so morali paziti, da ne bi hkrati s ceno zbijali nevesti tudi vrednosti. Če prej ne, so popustili, ko se jim je začelo muditi na občino v Škofjo Loko.



*Šranga na parkirišču pred gostilno Kosmata glava, takrat Pri Mileni, spomladi 1981. Slika kaže uspešno zaključena pogajanja. Takrat se ženinu pridruži tudi nevesta in skupaj sprejmeta pismo in čestitke.*

### *Šranga v Davči*

Lepo je videti šrango še kje drugje. Recimo tam, kamor so Poljanci k dekletom že izpričano zahajali. Govorim o Davči. V Tavčarjevi Visoški kroniki so h davškim dekletom z Visokega hodili čez Blegoš. Danes se hodi po dolini. Davškim nevestam fantje iz doline Davče šrangajo tam, kjer je izhodišče poti na Blegoš, Črni vrh in Porezen.

Lani poleti smo neko soboto naleteli tam na zaprto cesto. Takih dogodkov ni veliko in lahko ves promet stoji, je komentiral nekdo od čakajočih. Strinjali smo se. Sama šranga je le še nekaj zanimivejšega kot zgolj njeno nadaljevanje na Mestnem in Kapucinskem trgu.

Nevesta iz doline Davče je tokrat svoj dom našla na Primorskem. Pogajanje je bilo naporno, vendar ženin in njegovi zaupanja vredni. Tako kot nekoč Kalanovi z Visokega.